

Uğur Mumcu'dan Mektup Var!

Çocukluk arkadaşı Önder Pekcan'ın anıları
Uğur Mumcu ve mektupları...

Yayına Hazırlayan:
Ümit Aslanbay

İçindekiler

ÖNSÖZ	5
GİRİŞ.....	11
BURGAZ'DAN İSTANBUL'A, SONRA ANKARA'YA.....	21
UĞUR'LU YILLAR BAŞLIYOR VE BAHÇELİEVLER.....	25
GALATASARAY, METİN OKTAY VE TURGAY ŞEREN.....	28
AYVALIK VE MÜCADELE GÜNLERİ.....	35
PERİNÇEK'TEN AVCIOĞLU'NA PORTRELER.....	40
İLK MAKALE NASIL YAZILDI?	45
MUMCU HUKUK, BEN FİZİK.....	48
BEKÂR EVİMİZ VE ANKARA GÜNLERİ.....	56
1963'TE KIZILAY MEYDANI VE DEMİREL	61
YILLAR SONRA MADANOĞLU'NU BİRLİKTE ZİYARET	65
1980 DARBESİNDEN KALANLAR	72
TÜRKİYE'YE DÖNÜŞ VE UĞUR MUMCU İLE YENİDEN.....	76
EKLER: MEKTUPLAR, FOTOĞRAFLAR ve NOTLAR	78

ÖNSÖZ

Önder Pekcan ve Bir Dönemin Panoraması

Taner Berksoy

Dönem değerlendirilmesi çetrefil bir iştir. Hele insana dönük değerlendirmeleri de devreye sokarsanız karmaşıklık daha da artar. Bu çabada çok özete kaçılırsa, yapılan iş güdük kalır ve cazibesini kaybeder. Fazla detaya kayılırsa, bu kez okuru kaybetme riski çıkar ortaya. Zor iştir anlayacağınız. Elinizdeki kitap ağırlıklı olarak Prof. Dr. Önder Pekcan'ın kendi yaşadığı döneme ilişkin gözlemlerini ve yargılarını içeriyor. İçinde pek çok değerlendirme var. Ama Önder bu değerlendirme işinin üstesinden yetkinlikle gelmiş. Bir dönemin ana aktörlerinden hareketle içinde bireyler, toplumsal gelişmeler, çekişme ve çatışmalar olan bir panorama sunuyor. Unutmuş olanlar hatırlıyor, yeni gelenler ise kendilerinden önceki gelişmelere yaklaşma olanağı buluyor.

Uğur Mumcu, Önder'in değerlendirmelerinde ana aktör konumunda. Zaten kitabın örtük amacı da ele alınan dönemde Uğur'un etrafında oluşan gelişmeleri değerlendirmek. 1950'lerden günümüze uzanan bir dönemde yaşanan gelişmeler irdeleniyor. Ben Uğur'un ilkokuldan mahalle ve okul arkadaşım. Önder ile mahalle arkadaşlığımız var ama okul arkadaşlığımız ortaokulda başladı. Çok yakın olduğumuz bir

grup içinde biz de, hemen hiç ayrılmadan, toplum gibi devinerek büyüdük. Bizim için ilkokuldan başlayıp 1960 yılına uzanan devinim kendi başına bir dönem olarak nitelenebilir. Yetişip, büyüdüğümüz ortam ise o dönem için yenilik olarak değerlendirilebilecek niteliklere sahip. Hepimiz eğitimimizin ilk evresini Ankara'nın Bahçelievler semtinde tamamladık. Bu süreçte Bahçelievler'in gelişme dinamiğine de tanıklık ettik. Bahçelievler için gerçekten Ankara'nın özel bir semti gibi kuruldu ve gelişti denebilir. Önder bu gelişmeyi belli bir ayrıntı ile açıklıyor kitabında. Önceleri görece küçük ölçekli, kapalı ve daha çok esnaf, asker ve bürokrat kenti olan Ankara 1950'li yıllarda, oldukça zayıf bir tempoda da olsa, gelişmeye ve kabuk değiştirmeye başladı. Bu süreçte kentin merkezi de Ulus-Samanpazarı ekseninden Kızılay-Çankaya bölgesine kaymaya başladı. Bahçelievler bu süreçte adeta yeniden inşa edilen bir semt hüviyeti kazandı. İlçenin ilk-orta-lise üçlüsü de bu değişime ayak uydurdu ve 1950'lerin ikinci yarısında "Deneme Lisesi" adıyla yeni bir lise kuruldu. Daha çok Amerikan eğitim normları çerçevesinde yapılan Deneme Lisesi'nin eğitim kadrosunun önemli bir parçası da ABD'de bilgi ve görgüsünü geliştirmiş öğretmenlerden oluştu. Uğur, Önder ve bizler lise eğitimini bu lisede aldık. Sonraki yıllarda özellikle üniversite girişinde bunun yararını da gördük.

Lisenin ilk yıllarında yaşamımız daha çok eğitim, spor ve haytalıkla geçiyordu. 1958 yılından itibaren siyaset alanında ortaya çıkan gerilim, toplumsal ilgi ve dikkatin siyasete kaymasına neden olmuştu. Bu noktadan itibaren bizim Bahçelievler grubunun siyasete ilgisi artmaya başladı. 1960 yılının mayıs ayı yaklaşırken artık mitinglere, gösterilere toplu protestolara aktif olarak katılır olmuştuk.

Uğur Mumcu bu toplumsal dinamiğin en önde gidenlerin-

dendi. Ama siyasete ilgi noktasında hepimizden farklıydı. O tarihte bizler de siyaseti izlemeye, değerlendirmeye ve tartışmaya başlamıştık. Taraf da olmuştuk. Hepimiz şu veya bu ölçüde sola eğilimliydik. Bahçelievler'in genel havası böyleydi. Ama bizim sol eğilimimiz daha çok kendi içine kapalı, yakın çevremizi pek de aşmayan özellikle de geniş kitlelere ulaşma isteği taşımayan amatör bir ilginin ötesine geçmiyordu. Hemen hepimizde bu tür eğilimler sürdü gitti. Uğur'un siyasete ilgisi ve siyaset pratiği bundan fazlaydı. İzleme, değerlendirme ve tartışma, hem de fazlasıyla, onda da vardı. Gazeteciliğe başladıktan sonra bu çaba biraz daha disipline oldu, kör tartışmaların ötesine geçti, bilgiyle donandı ve geniş kitlelere dönük bir kimlik kazandı. Uğur zaman içinde gazete yazarlığında tam anlamıyla ustalaştı ve dönemin etkin yazarları arasında önemli bir yer edindi. Bu çabası geniş kitleler tarafından benimsendi, yazılarına olan ilgi yığılmalı biçimde arttı. Sayısı gittikçe artan kitapları da bu sürece önemli katkı verdi. Sonuçta Uğur Mumcu toplumun merakla ve hevesle izlediği bir yazar konumuna erişti.

Bu ilgi yoğunlaşması sadece yazılarla, kitaplarla veya bunlara atılan imzayla bağlantılıdır deyip geçmek doğru olmaz. Burada iki gelişmenin etkili olduğunu düşünüyorum. Uğur'un yazılarındaki titizlik ve itina, gazete yazılarına ve kitaplarına olan ilgiyi üst düzeye çıkartan önemli bir etkindir diye düşünüyorum. İkinci etken ise Uğur'un yazılarında ve konuşmalarında verdiği güven duygusudur. Gazete yazıları ve kitaplar yoğun araştırma ve gözlem ürünüdür. Özellikle kitaplarında, daha düşünce aşmasında başlayan bu süreç, yoğun çaba gerektiren bir iştir. Uğur Mumcu'nun bir Almanya seyahatinden iki bavul dolusu kitap, makale ve doküman ile döndüğünün birinci elden tanığı olarak bu görüşümde ısrar-

lıyım. Kaldı ki, iş sadece bu bavulları doldurup ev götürmekle bitecek türden bir iş de değildir. Bunları sıralama, tasnif etme ve okumanın ardından yazıya dökmek gerekir. Uğur Mumcu bütün bu süreci de itina ile yerine getirirdi. Bu çaba sonuçta Uğur'a "Araştırmacı gazeteci" unvanı kazandırdı. Bunu önemsemek gerekir. Zaten saray tutsağı olarak biçimlenmiş basın faaliyetleri 1950 sonrasındaki muhafazakâr iktidar döneminde iyice siyasete yaslanır hale gelmişti. Bu iklimde üretilen gazete yazıları, birkaç istisna dışında, titizlik ve itinadan çok iktidara kör bir destek verme işlevini yüklenmişti. Bu açıdan değerlendirildiğinde Uğur Mumcu'nun basın içinde kalıp basının çok ötesinde bir çabayla görevini yerine getirdiği söylenebilir. Zaten genel okuyucu kitlesi ve basın yayını ortamı bunun farkındadır. Uğur Mumcu'ya araştırmacı gazeteci unvanının layık görülmesinin nedeni budur. Son yıllarda bu unvan başkaları için de kullanılır oldu. Ama yansız ve objektif olarak değerlendirildiğinde başka bir gazetecinin bu unvanı Uğur Mumcu kadar hak ettiğini söylemenin zor olduğu görülür.

Gazetecilik-yazarlık dışında Uğur'un bir başka özelliği de insanlara dönük sıcaklığı ve yakınlığıdır. Yolda rastlayıp ona merhaba diyen herkesin mutlaka soracağı soruları olurdu. Uğur da hiç yüksünmeden bu soruları yanıtlar, gerekirse tartışır. Bunun benim de tanık olduğum sayısız örneği vardır. İkimiz de Ankara'nın tepesinde yeni bir semt olan Köroğlu Mahallesi'nde otururduk. Evlerimizin arasında bir sokak vardı. Ben akşamüstleri Köroğlu ile Çankaya arasında yürüyüş yapardım. Bir ara Uğur'un kilosu yükselince onu da benimle yürüyüşe gelmeye ikna ettim. Yürüyüşlere başladık. Ama hiçbir zaman Köroğlu-Çankaya parkurunu tamamlayamadık. Yolda Uğur'u gören insanlar adeta koşar gibi Uğur'a gelirler

ve başlayan soru cevap seansı karanlık çökene kadar devam ederdi. Ben bir yandan Uğur'a dönük ilgi yoğunluğuna şaşar bir yandan da Uğur'un da bu ilgiyi kucaklamasına imrenerek bakardım.

Hakkıyla yapılan gazete yazarlığı zor iştir. Doğruluk ve nesnelliğe bağlı kalarak yazılan kitap da insanı zorlar. Bu işler ciddiyet ve sorumluluk gerektirir. Uğur Mumcu'nun işinin başında ciddi olduğu, sorumlulukla davrandığı bilinir. İş başında ciddi görüntü veren insanların, çoğu zaman iş dışında da böyle davrandıkları söylenir. Uğur'da durum tersinedir. İşinde ne kadar ciddi ise iş dışında kara ciddiyetten o kadar uzak, rahat, espri dolu, şen şakrak, sıcacık bir kişiliği vardı Uğur'un. Yılları yanında, civarında geçirmiş bir insan olarak on yaşından başlayarak sayısız örnek verebilirim bu kişilik için. Kimi zaman tek bir espri ile koca bir topluluğu yere serer, kimi zaman da uzunca bir tirat ile gülme krizine sokardı insanları.

Uğur'un şakacı ve sıcak kişiliği, hayatını da serazat yaşadığı anlamına gelmiyor. Tersine, Uğur üniversite sonrasında sürekli tehdit ve baskı altında yaşadı. Bu tehdit ve baskılar genel olarak zamanın muhafazakâr siyasi iktidarlarından ve yandaşlarından geldi. Kimi zaman da faşist nitelikli askeri darbeler, sol eğilimli entelektüeller üzerinde izahı zor baskılar uyguladılar. Uğur da bunlardan payını aldı. Elinizdeki kitapta Önder'in yer verdiği karşılıklı mektuplaşmaları var. Bunların bir kısmı Uğur'un, ABD'de olan Önder'e, Londra'dan yazdığı mektuplar. Uğur'un espri yeteneğine tanık olacağınız yazışmalar bunlar. Karşılıklı yazışmanın bir boyutu da muhafazakâr-faşist kadroların zaman içinde Uğur'a dönen saldırılarını belgeliyor. Örneğin, Uğur'un yedek subay olarak başladığı askerlik hizmetinde solcu olduğu iddiası ile

rütbesinin er düzeyine indirilmesi, Patnos'a sürülmesi ve burada uygulanan işkence benzeri zorlamalara ilişkin mektuplar, baskıcı uygulamalara ışık tutan önemli belgeler. Aslında Uğur, Ankara'daki hayatını da büyük ölçüde faşist militanların tehdidi altında geçirdi. Bu nedenle de kendisine koruma amacıyla verilen silahı üstünde taşımak ve silahlı korumaların refakatinde dolaşmak zorunda kaldı. Bütün bunlar Uğur için hayatın hiç de kolay geçmediğine işaret eden verilerdir. Zaten hayatını da böyle bir saldırı sonucunda kaybetti. Bu vahim olayın Uğur Mumcu'ya dönük yoğun ilgiyi gittikçe azalttığını düşünmek hatalı olur. İnanmayan varsa her yıl evinin önünde yapılan anma toplantısına katılmalarını tavsiye ederim. İlginin, olduğu yerde, dimdik durduğuna tanık olacaklardır.

Elinizdeki kitap Prof. Dr. Önder Pekcan'ın çabasıyla kotalanmış bir üründür. Kadim dostum Önder Pekcan kendi bilim dünyasında, çok çalışkan ve üretken, ürettiğini paylaşım, yayan bir bilim insanıdır. Onca yoğunluğun içinde böyle bir ürünü toparlayıp sunması üstün bir çabadır. Aynı zamanda Bahçelievler dostlarının Uğur Mumcu'yu bir kez daha kıvançla anmalarına vesile olacaktır. Hepimiz Önder'e şükran borçluyuz. Eline sağlık hocam.

GİRİŞ

Neden Uğur Mumcu'dan Mektup Var?

Ümit Aslanbay

Uğur Mumcu'nun kitaptaki ilk mektubu, 25 Temmuz 1967 tarihini taşıyor ve öğreniyoruz ki ekim ayında İngiltere'ye gidecek. Dil okuluna. Bu arada, İstanbul'da olan Önder Pekcan'ın da yurtdışına burslu çıkış işlemlerini takip ediyor. "25 Temmuz damgasını yedin" derken, hak kazandığını haber veriyor. Verdiği diğer "önemli" haber ise uzunca bir süredir çıkmakta olan Kim dergisinde yazmaya başlaması. Mumcu şöyle diyor:

"Kim'i okuyor musun? Bak ne hale getirdik dergiyi. Şimdi bayilerde bulunmuyor. Üstünden ortanın solu lafını da kaldırdık. Sol dergi böyle olur. Öyle Ant gibi gevezelik değil."

Mumcu, o dönemde de, "siyasi olarak daha fazla iz bıraktığı" rahatlıkla söylenebilecek Ant dergisine iğneli bir göndermede bulunuyor: "Gevezelik"!

Önder Pekcan'dan Kim'in, Ant'tan geri kalır yanı olup olmadığını incelemesini istiyor:

- Sol dergi böyle olur! diye ekliyor.

Ant dergisi, 3 ocak 1967'de yayıma başlamıştır. Nedeni ise dönemin etkili gazetesi Akşam'ın başında bulunan Doğan Özgüden'in, gazetenin patronu Malik Yolaç'la, TİP'ten mil-

letvekili olarak seçilen Çetin Altan nedeniyle girdikleri tartışmadır. Yolaç, ilanların Çetin Altan nedeniyle kesildiğini belirterek onu işten atmak istemiş, Özgüden ve arkadaşları buna karşı çıkmışlar ve ayrılmışlardır. Daha sonra, “kara listeye” alındıklarını ve yeni bir gazete çıkarma imkânlarının kalmadığı söyleyen Özgüden, Yaşar Kemal ve Fethi Naci (ikisi de bir süre sonra dergiden ayrılacaktır) ile birlikte derginin üç kurucusundan biri olacak, siyasi tarih açısından önemli ve özgün Ant macerası başlayacaktır. Mumcu’nun mektubu Temmuz 1967 tarihlidir. Bu tarih, 1965 yılında “Biz Anayasayı Savunuyoruz. Ya siz?” başlıklı makalesiyle “genç bir hukuk öğrencisi olarak” yazmaya başladığı Yön’ün de kapandığı tarihten yaklaşık bir ay sonrasındır. Ancak Mumcu, yayın hayatına geniş bir yazar kadrosu ile başlayan¹ Ant’ın içinde yer almamıştır. Kim ve Akşam’da yazmaya devam etmiştir.

Önder Pekcan’a gönderdiği “çok özel” bu satırların gösterdiği ilk odur ki; Türkiye solunun “Sosyalist devrim mi, Milli Demokratik Devrim mi” diye girdiği tartışma dallanıp budaklanmış, çıkarılan dergilerin adıyla tanımlanan “fraksiyonlar” zuhur etmiş, nemli ve verimli toprağa kök salmaya başlamıştır. İki uç arasında “uzlaştırmacı” üçüncü bir yol önerisinde bulunan Ant’a göre bu hal; her ne hal, “diyalektiğin gereği” olsa da, fraksiyondan fraksiyonların türediği, 1975-1980 ara-

---

1 Ant, olası bir “ihtilalden” söz etmektedir. Ona göre, demokratik yollarla kurulacak sosyalizmi ve işçi sınıfı iktidarını engellemek, elbette Paris Komünü, 1917 Rus Devrimi gibi “ihtilale” yol açacaktır. Ve bunun sorumlusu Adalet Partisi olacaktır. Özgüden şöyle diyor: “Evet, Ant, Türkiye İşçi Partisinin resmi organı değildir, ama onun tüzüğünde ve programında ilan ettiği temel ilkelerin Türkiye için tek kurtuluş yolu olduğunu kabul etmiştir; o ilkelerin en hararetli savunucusu ve takipçisidir... nasıl 1789 İhtilali o çağda tarih sahnesine yeni çıkan burjuvaziye demokratik gelişme yollarını tıkayan köhne-miş aristokrasinin eseri ise 1871 Komünü ve 1917 İhtilali de emekçi sınıfların iktidara demokratik yoldan ilerlemelerini engelleyen burjuvazinin eseri olmuştur. Türkiye İşçi Partisi, Türk emekçilerini demokratik yoldan iktidara getirmek mücadelesi yapmaktadır.” Doğan Özgüden, “Bir ihtilal çıkarsa müsebbibi sizsiniz” Ant, s.80. shf. 3 (9 Temmuz 1968) aktaran, Songül Aydın. Ocak 2008.

sına gelindiğindeyse, neredeyse “mikronize” olmuş bu örgütler eliyle döneme damgasını vuran; yadsımanın yadsıması ya da sentez değil, savrulma, dağılma ve kuvvet kaybıdır. Dönemin, bir ölçüde kitleselleşmeyi ve etkili bir güç olmayı başarmış, bazı sol örgütlerine karşın; -Mehmet Ali Aybar’ın başında olduğu- TİP, parlamentoya soktuğu milletvekilleri ve etkin muhalefetiyle Türkiye solunun bugün de erişilemeyen zirvesidir.

Uğur Mumcu’nun mektubunda Ant’a yapılan “iğneli” gönderme; aslında henüz su yüzüne çıkmış daha geniş bir gerçekliğe işaret etmekte. Artık onun bir “Yöncü” olduğunu da tescillemekte. O, Doğan Avcıoğlu ve Yön’ün bir parçasıdır, müttefik değil, eleştirilecek hedeflerden biridir! Terside doğrudur.

Uğur Mumcu da sonraki mektuplarında, yurtdışına çıktığında, Önder Pekcan’dan “Ant dergisi alarak, okuduktan sonra kendisini göndermesini” isteyecektir.

Ant kurucuları, kendi deyimiyle “bilimsel sosyalizm” ekseninde uzlaşma zemini ararken, her ne kadar tasfiye edildikleri TİP’in de dışında, Milli Demokratik Devrim hareketinin içinde sayılsalar da Yön hareketine sert eleştiriler yöneltmekteydiler.

İlginçtir ki, bir süre sonra Ant’tan ayrılan Yaşar Kemal’in gerekçesi de, yine TİP genel başkanlığından biraz da zorunlu ayrılan Mehmet Ali Aybar’ın Ant tarafından eleştirilmesi olmuştur. Yaşar Kemal, Aybar’ın eleştirildiği yerde duramayacağını açıkça belirtmiştir ki; resimsel derinlik, o günlerde parçalanmış (daha da parçalanacak) olan Türkiye solunun embriyonik bir görüntüsüdür:

TİP; Mehmet Ali Aybar, Kemal Nebioğlu, Tarık Ziya Ekinç’li kadro. Çekoslovakya’nın, Sovyetler Birliği tarafından işgalini eleştiren ve “güleryüzlü sosyalizm” kavramını ortaya

atan Aybar, partiden ayrıldıktan sonra TİP, Behice Boran ve Sadun Aren tarafından daha Sovyetik bir çizgiye yönlendirildi. Yeni TİP'in, Zeki Baştımar tarafından yurtdışına taşınmış olan TKP tarafından zoraki ve gönülsüz bir destek aldığı da düşünülebilir.

Partiyi pasifist/parlamentarist görenlerin ve Kürtlerin de ayrı örgütlenmeler peşinde koşmasıyla birlikte (ilginçtir ki, TİP'in kapatılma gerekçesi Kürt meselesini dile getirmesiydi) parti gücünü yitirmiş, entelektüel bir motor olmaktan da çıkmıştır. 70'lerde "Atılım" dönemiyle Türkiye'ye dönen TKP-TİP ilişkileri de bu nedenle hep sorunlu olmuştur. TKP, 1987 yılındaki birleşme ve Sovyetler Birliği'nin "resmi" çöküşüyle eşzamanlı denilebilecek bir halde "sönümlenmiştir".

Milli Demokratik Devrim Hareketi ise; 1951 tevkifatı ve ardından yaşananlarla kendisi de yurtdışına çıkarak TKP'yi tamamen yurtdışı bir örgüt haline getiren Zeki Baştımar ile o günlerden yollarını ayıran parti yöneticilerinden Mihri Belli'nin "manevi babası" sayıldığı harekettir. Başlangıçta Türk Solu ve Aydınlik dergilerinden, Doğan Özgüden'in Ant, Doğan Avcıoğlu'nun Yön dergilerine ve TKP ile daha önceden yolları ayrılmış olan Hikmet Kıvılcımlı'ya kadar pek çok isim ve hareket hayli enli MDD bandının üzerine oturmuştur. Çok kısa bir zaman içindeyse, bazıları 1970'lerin ikinci yarısına damgasını vuran, aralarından bazılarının eriyerek de olsa 2000'lere dek uzandığı çok sayıda yeni örgüt ve hareketin doğmasına da neden olmuştur. 1970 öncesinin Deniz Gezmişli THKO'su, ikinci yarısının Halkın Kurtuluşu ve TDKP, 2000'lerde Emek Partisi; keza aynı zaman dilimleri içinde Mahir Çayan'ın THKP-C'si, Devrimci Yol ve ÖDP'si -yakın zamanda Sol Parti oldu- benzer dönüşüm ve aşamalardan geçmiştir. Bu iki geleneğin özelliği TKP-TİP sovyetik ek-

senin dışında kalarak, ciddi bir kitle tabanı oluşturmalarıdır. 2000'lere uzanan bir diğer örgüt de, Mihri Belli'nin Aydınlık'ından koparak "Proleter Devrimci Aydınlik" dergi grubunu oluşturan, sonrasında bugünkü Vatan Partisi'ne kadar dönüşen Doğu Perinçek'in (TİİKP) Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi'dir. Ki o da Belli'den ayrıldıktan hemen sonra İbrahim Kaypakkaya'nın TİKKO'sunu (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) doğurmuştur. O Kaypakkaya, bugün Türkiye'nin doğusunda "sosyalist" olduğunu söyleyen belediye başkanlarına "ilham" verecektir.

Bu gruplar arasındaki tartışma ve ayrılıklar sert ve keskin- dir. Ana yatağından koparak ayrı bir mecrada akmaya çalışan Kürt hareketi ve ondan da kopuk ve bağlantısız olarak 70'lerin sonunda geleneğin dışında peydah olan PKK (Abdullah Öcalan, THKP-C'ye sempati duyduğunu söyleyerek geniş şeridin içine girmeye çalıştığı vakidir) ile silahlı çatışma- lara kadar varan ayrılıklar başka bir konudur. Ancak, Uğur Mumcu'nun "gevezelikle" itham ettiği Ant, Doğan Avcıoğlu ve Yön'ü "Bilimsel Sosyalizm/Marksizm" ile alakası olma- makla eleştirmektedir. Ant, Yön'ü biraz da kestirmecilikle "askercilik yapmakla" suçlarken, Mihri Belli'yi dahi pasif bu- lan Gezmiş-Çayan mecrasının "devrim yapacak işçi sınıfının olmadığı ülkede elbette aydınlar veya suni dengeyi kuracak gerillalar gerekiyor" tezine verdikleri cevap Yön'den pek de farklı değildir: Sivil, aydın kadrolar... Çünkü artık, işçi sını- fının çoğunluğunun ve önderliğinin gerektiğini söyleyen ve "MDD değil sosyalist devrim" diyerek özgün yolunu oluşturan, çok daha keskin bir ayrılık yaşadıkları Behice Boran ve onun TİP'idir. Ant'ın bir diğer farklılık yaratma çabası, İdris Küçükömer'in ünü bugünlere uzanan "Düzenin Yabancılaş- ması" kitabındaki tezlerdir. Kitap ilk kez Ant Yayınları tara- fından Nisan 1969 tarihinde basılmış ve tartışma yaratmıştır.

Türkiye'nin klasik anlamıyla "feodal" olmadığı, Avrupa'dan farklı bir sosyo-ekonomik yapısal bir gelişim gösterdiğini, bunun Marx'ın sonradan yayımlanan çalışmalarındaki Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) olduğunu düşünenlerle içiçe geçen bu tezler zaman içinde vulgarize edilerek günümüze kadar uzandı.

Şerif Mardin'in öne sürdüğü devlet elitlerine karşı sivil toplumun ilerici bir rol oynadığı görüşü, 1980 askeri darbesiyle ezilen sola, Kemalist ve batılılaşmacılara, elbette CHP'ye karşı yöneltilen en önemli ideolojik silah oldu. 2000 sonrasında "sivilleşmenin ve demokrasinin motoru İslam ve cemaatler" olarak ilan edilirken sol içinden de destek gören AKP, yelkenlerini bu rüzgârda şişirdi. "Türkiye'de sağcılar aslında ilerici ve solcu, solcular ise muhafazakâr ve sağcıdır, dolayısıyla İslamcılar ilerici, Kemalistler ve devletçiler daima gerici-dir, devlet dışı her şey ilericidir, yeni uluslararası sistem, küreselleşen dünya bu tür despotik devletleri, Saddam'ın Irak'ı gibi yok edecektir, Avrupa Birliği ile işbirliği yapan AKP demokrattır, demokrasiden yanadır, liberaldir" gibi karikatürize çözümlemelere ulaşan bu görüş, AKP'nin izlediği siyasi çizgi ve Temmuz 2016'daki "sivil cemaat" Fetö'nün askeri darbe girişimiyle ağır bir darbe yedi. 1967 Haziran'ında kapanan Yön'de yazan Uğur Mumcu'nun, Temmuz 1967 tarihli mektubunda Ant'a atfettiği sıkıştırılmış gibi duran sözcüğün gerekli ve bir o kadar önemli açılımı "kısaca" budur.

"CHP ve TİP gerisi hikâyedir." Sonraki paragrafta bir cümle daha vardır; o da öylesine söylenmiş gibi durur. Fraksiyonlar üstüdür... Net bir saptamayı içerir:

"Stratejimiz şu: TİP ile CHP'nin ortak noktalarını savunmak. Kurtuluş burada, öbür tarafı hikâye."

Türkiye solunun o günlerde “Diyalektiğin gereği!” saydığı ve sandığı bölünmenin gerçek hayat pratiğinde ortaya çıkarıldığı; parçalanma, kutuplaşma ve güç kaybıdır. Mumcu’nun, “Anamız ağlıyor... Sindirme devri başladı. Sanırım biraz sonra da faşist cuntta gelecek. Devrimciler, sosyalistler hâlâ birbirlerine Lenin’i, Marks’ı, Engels’i anlatıyorlar. Türkiye hiç böyle günler yaşamadı” diye Önder Pekcan’a yazacağı günlere az kalmıştır.

Menderes döneminin tanığı genç Uğur Mumcu’nun saptaması doğrudur; benzeri yaşanmamıştır. Dönem ile 2000’lerin ikinci yarısına yapılan benzetmeler kaba ve biçimsel sığılığının ötesinde, eksiktir. Gazetecileri, muhalifleri içeri atan, ülkeyi kutuplaştırarak, birbirinden nefret eden iki kampa bölen, buradan oy devşiren, demokrasiyi öldüren, NATO ve Amerika’yı; Rusya (SSCB) ile yakınlaşarak tehdit ederek kendine yeni manevra alanları yaratmaya çabalayan Menderes’in son döneminin aksine Uğur Mumcu’nun beklediği; “ilerici bir askeri darbe” değil, “faşist bir cuntadır.” Avcıoğlu’nu, Yön ve Devrim’e yöneltilen “askerci” (hâlâ) eleştirilerinin atladığıdır. Güncellenmeye muhtaçtır.

“TİP ve CHP’nin ortak noktalarını bulmak ve savunmak” ise ilk bakışta o günlerden başlayarak bugünlere dek uzanan bir sonsuz “sol fantazi!” gibi görünse de, gerçekçidir. Yapılması gereken “ortak noktaları bulmak ve savunmaktır”; “birlik ya da birleşmek” değil; olanı korumak.

27 Mayıs (darbesinin) radikal kazanımlarının büyük ölçüde dahil olduğu bant, Türkiye’de “sol muhafazakarlığın” da olduğu zemindir. Ant dergisi de aynı bantta bir diğer “kurumsal muhafazakarlık” örneği vermiş; dışında kalsa da, karşı dursa da TİP’i, solun meşru ve ortak zemini olarak görmüştür. 1969 seçimlerindeki “yenilgi” ardından partiden ayrılan,

Çekoslavakya'nın (Sovyetler Birliği tarafından) işgaline karşı çıkan Mehmet Ali Aybar'ı eleştirirken, bu kez kurucularından biri olan Yaşar Kemal'i bu nedenle kaybetmesi bunun bir göstergesidir. Sol parçalanmakta, kazanımlar kaybedilmektedir; Ant da Uğur Mumcu gibi "bir ihtilalden" söz etmektedir ama farklıdır.

Bunun bir fantazya mı kabus mu yoksa çıplak gerçek mi olduğunu tarih yazdı. "Sol", "CHP" ortak noktaları bularak savunduğu 1974'ü (Daha sonra 'Aşırı sol' diye yaftalanarak tamamen CHP'nin dışına ve karşısına itildi), 1989'u (SHP), 2019 İstanbul'u başarı hanesine yazmıştır. 60'lı yıllarla yapılacak en yakın benzetme bu olabilir: Kürtlerin de içinde olduğu geniş "sol" bant.

Uğur Mumcu'nun İngiltere'den postaya verdiği mektuplardan ilki olan 25.10.1967 tarihli olanı, "Arkadaş sen herhalde Ant alırsın. Okuduktan sonra bana yolla. Ara sıra da birkaç gerici gazete. Diğerlerini bizimkiler yollayacak" cümleleriyle biter. Anlaşılacağı gibi, eleştirse de Ant, döneme damga vuran dergilerden biridir, önemlidir, takip edilmesi gereklidir.

"10 Kasım, This is BBC one" diye başlayan mektupta ise yine Ant'ta yayımlanan Çetin Özek'in makalesini över, "Rus ihtilalinin 50. yıldönümünde" televizyonda seyrettiği "Dünyayı Sarsan 10 Gün" (John Reed'in ünlü kitabından aktarılmış olmalı) belgeselinden bahsettikten sonra, sorar:

"İşçi nasıl koyacak ağırlığını iktidara. Rıza Kuas'la mı, Halil Tunç'la mı? İsimler, kişiler değişecek, işçi çıkarları yine bir oligarşi tarafından temsil edilecek..."

Zamanın en büyük işçi konfederasyonu Türk-İş liderlerinden bahsedilerek Önder Pekcan'a yönelttiği soru günceldir. Hele hele, mikrofonu kapattığını sanarak eşyanın tabiatı rakibi olması gereken, hemen yanı başındaki Bakan'a, toplu iş